

**INVESTITSIYA MEXANIZMLARINI MODERNIZATSİYALASHDA YANGI
TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLI IQTISODIYOTNING ROLI.**

*Osiyo Xalqaro Universiteti magistranti
Muxammedov Shamsiddin Faxritdinovich*

Annotatsiya. Ushbu maqolada, investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishda yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning o'rnini va ta'siri o'rganilgan. Shuningdek, raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati va u investitsiya boshqaruvi sohasida turli yangi imkoniyatlar yaratish tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Raqamli iqtisodiyot, investitsiya, global iqtisodiyot, raqamli moliya.

Аннотация. В данной статье рассматривается роль и влияние новых технологий и цифровой экономики на модернизацию инвестиционных механизмов. Также проанализировано значение цифровой экономики в экономическом развитии и создание различных новых возможностей в области управления инвестициями.

Ключевые слова. Цифровая экономика, инвестиции, глобальная экономика, цифровые финансы.

Annotation. This article examines the role and influence of new technologies and the digital economy in modernizing investment mechanisms. The significance of the digital economy in economic development and the creation of various new opportunities in the field of investment management are also analyzed.

Keywords. Digital economy, investment, global economy, digital finance.

Kirish. Hozirgi kunda global iqtisodiyotda yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishning asosiy omillaridan biriga aylangan. Texnologik inqilob va raqamli transformatsiya sohalarda ham, iqtisodiy tizimlarda ham tub o'zgarishlarni yuzaga keltirmoqda. Bularning barchasi investitsiyalarni jalb qilish jarayonlarini yangi bosqichga olib chiqmoqda va ushbu jarayonni samarali boshqarish uchun yangi mexanizmlar va yondashuvlar zarur bo'lib qolmoqda.

Investitsiya mexanizmlari odatda iqtisodiy rivojlanishni ta'minlash, yangi ishlab chiqarish quvvatlarini yaratish va ijtimoiy infratuzilmani rivojlantirish uchun muhim vosita sifatida qaraladi. Ammo, yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning kuchli ta'siri ostida investitsiya jarayonlari yanada murakkablashib, yangi usullar va platformalarni talab qilmoqda. Dastlabki iqtisodiy o'sish davrlarida investitsiyalar asosan an'anaviy sanoat va ishlab chiqarish tarmoqlariga yo'naltirilgan bo'lsa, hozirgi

kunda innovatsion va yuqori texnologik tarmoqlar, xususan, IT, sun'iy intellekt, raqamli moliya va fintech sohalariga e'tibor qaratilmoqda.

Raqamli iqtisodiyot — internet, sun'iy intellekt, ma'lumotlar tahlili va boshqa zamonaviy texnologiyalarni integratsiyalashgan iqtisodiy tizim bo'lib, investorlar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot va texnologik yondashuvlar investitsiya boshqaruvi, risklarni baholash, loyihalarni monitoring qilish va boshqarish jarayonlarida sezilarli o'zgarishlar kiritmoqda. Masalan, blokcheyn texnologiyalari va smart-kontraktlar, investitsiya jarayonlarini shaffoflashtirish va xavfsizligini oshirishga yordam beradi.

Shu munosabat bilan, investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishda yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning roli, ayniqsa, investitsiya oqimlarini tahlil qilishda, kapitalning samarali taqsimlanishida, innovatsion loyihalarni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega. Bu, shuningdek, mamlakatlarning iqtisodiy barqarorligini ta'minlash, yangi ish o'rinlarini yaratish va yuqori darajali texnologik infratuzilmani rivojlantirishda katta o'rin tutadi.

Ushbu tadqiqotda investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishda yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning qanday o'rni va ta'siri borligini aniqlashga harakat qilinadi. Bu bilan birga, raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy rivojlanishdagi ahamiyati va u investitsiya boshqaruvi sohasida qanday yangi imkoniyatlar yaratishini tahlil qilish muhim bo'ladi. Raqamli transformatsiyaning o'ziga xos yondashuvlari va investitsiya tizimiga ta'siri so'nggi yillarda o'sib borayotgan qiziqishlarni va ehtiyojlarni qondiruvchi yangi mexanizmlarni ishlab chiqish zaruratini yuzaga keltirmoqda.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishda yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning o'rni haqida yozilgan adabiyotlar ko'plab ijtimoiy-iqtisodiy, texnologik va amaliy tadqiqotlarni o'z ichiga oladi. Ushbu tahlilda adabiyotlar, birinchi navbatda, yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning investitsiya jarayonlaridagi roli, ularning investitsiya mexanizmlarini takomillashtirishdagi imkoniyatlari va muammolariga qaratilgan.

1. Yangi texnologiyalar va investitsiya mexanizmlari.

Investitsiya mexanizmlari va yangi texnologiyalar o'rtasidagi bog'liqlik so'nggi yillarda ko'plab iqtisodchilar va tadqiqotchilar tomonidan chuqur tahlil qilindi. Yangi texnologiyalar, xususan, raqamli platformalar, blokcheyn, sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili, investitsiyalarni jalb qilishda yangi usullar va yondashuvlarni taqdim etmoqda.

Flipp Agon o'zining tadqiqotlarida texnologik innovatsiyalar va investitsiyalar o'rtasidagi o'zaro aloqani tahlil qiladi. Ular texnologik yangiliklarning iqtisodiy o'sish va investitsiya oqimlarining samarali boshqarilishiga qanday ta'sir ko'rsatishini o'rganadi. Tadqiqotda, innovatsiyalarni rag'batlantirish va yangi texnologiyalarga

investitsiyalarni jalb qilish, mamlakatning raqobatbardoshligini oshirishda hal qiluvchi omil ekanligi ko'rsatilgan.

Maykl Porter "Competitive Advantage" asarida, innovatsiyalar va texnologik o'zgarishlarning investitsiya siyosati va iqtisodiy strategiyalarni shakllantirishda qanday rol o'ynashini ko'rsatadi. Porter investitsiya tarmoqlarida raqobatbardosh ustunlikni yaratishda texnologiyalarning asosiy omil bo'lishini ta'kidlaydi.

2. Raqamli iqtisodiyot va investitsiya jarayonlari.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi va uning investitsiya jarayonlariga ta'siri haqida bir qancha muhim tadqiqotlar mavjud. Raqamli iqtisodiyot, Internet, ma'lumotlar tahlili, sun'iy intellekt va fintech kabi texnologiyalarni o'z ichiga oladi va bu sohalar investitsiya mexanizmlarini yangilashda katta imkoniyatlar yaratadi.

Endryu Makafi va **Erik Brinolfson** raqamli iqtisodiyotning tashkilotlar va sanoatga bo'lgan ta'sirini batafsil tahlil qiladi. Ularning tadqiqotiga ko'ra, raqamli texnologiyalar iqtisodiy samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi va shu bilan birga, investitsiyalarning samarali taqsimlanishiga yordam beradi.

Don Tapskott 2016-yilda e'lon qilingan "The Blockchain Revolution" asarida blokcheyn texnologiyasining investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishdagi roli haqida fikr bildiradi. Blokcheyn texnologiyasi shaffoflikni oshirish, investitsiya jarayonlarini tezlashtirish va xavfsizligini ta'minlashda imkoniyatlar yaratadi. Tapskott, ayniqsa, fintech sohasidagi investitsiya mexanizmlarini blokcheyn yordamida optimallashtirish mumkinligini ta'kidlaydi.

3. Raqamli platformalar va investitsiya oqimlari.

Raqamli platformalar, xususan, ommaviy moliyalash va fintech kabi platformalar, yangi texnologiyalarning investitsiya oqimlariga qanday ta'sir qilayotganini o'rganish muhim. Bu platformalar orqali kichik va o'rta bizneslar, shuningdek, individual investorlar, global miqyosda investitsiya qilish imkoniyatiga ega bo'lishmoqda.

Massimo Molinari o'zining ilmiy izlanishlarida tizimlarining qanday qilib investitsiyalarni innovatsion loyihalarga yo'naltirishi va shu bilan birga, iqtisodiy tizimga yangi imkoniyatlar yaratishi haqida tahlil olib boradi. Molinari raqamli platformalar yordamida investitsiyalarning soddalashtirilishi va ko'paytirilishining global iqtisodiyotga qanday ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.

4. Muammolar va cheklovlar.

Biroq, yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning investitsiya mexanizmlarini takomillashtirishdagi ta'siri faqat ijobiy emas. **Karl Shapiro va Holl Varian** o'zlarining "Information Rules" asarida raqamli texnologiyalar va ma'lumotlarni boshqarishdagi muammolarni tahlil qiladi. Ular, raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi bilan birga, yangi risklar, xavfsizlik muammolari va ma'lumotlar uzatishdagi maxfiylik masalalariga e'tibor qaratish zarurligini ko'rsatadi.

Irina Maksimenko va **Tatyana Vashkolar** o'zlarining tadqiqotlarida raqamli iqtisodiyot va texnologiyalarning investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishdagi cheklovlar va qiyinchiliklarni ko'rib chiqadilar. Tadqiqotchilar raqamli transformatsiyaning murakkabliklari, texnologik yondashuvlarning samaradorligini oshirishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar va global miqyosda investitsiya mexanizmlarini optimallashtirishdagi cheklovlarni ta'kidlaydi.

Yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishdagi roli hozirgi kunda juda katta. Ular investitsiyalarning samarali boshqarilishi, risklarni boshqarish va yangi imkoniyatlarni yaratish bo'yicha ko'plab innovatsion mexanizmlar taqdim etadi. Biroq, bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun texnologiyalarning samarali qo'llanilishi va raqamli transformatsiya bilan bog'liq muammolarni hal qilish zarur. Bu adabiyotlar tahlili, yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishdagi ahamiyatini va shu jarayonlarda yuzaga keladigan imkoniyatlar hamda muammolarni yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi.

Muhokama. Investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishda yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning roli jahon iqtisodiyotining yangi paradigmatlariga mos ravishda tobora muhimroq bo'lib bormoqda. Ushbu muhokama, yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning investitsiya mexanizmlarini qanday o'zgartirishi, imkoniyatlar yaratishi va yuzaga kelayotgan cheklovlar haqida bo'ladi. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyotning iqtisodiy o'sish va barqarorlikni ta'minlashdagi salmoqli o'rni ko'rib chiqiladi.

1. Yangi texnologiyalar va investitsiya mexanizmlarining integratsiyasi.

Yangi texnologiyalar, jumladan, sun'iy intellekt (SI), ma'lumotlar tahlili, blokcheyn, Internet of Things (IoT), va raqamli platformalar investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishda muhim o'rin tutadi. Ular, ayniqsa, investitsiya boshqaruvi, risklarni baholash, va kapital taqsimlash jarayonlarini optimallashtirishda katta imkoniyatlar yaratmoqda.

Raqamli platformalar va fintech sohalari xususida so'nggi yillarda ko'plab yutuqlar kuzatilmoqda. Masalan, turli xizmlar raqamli moliyaviy xizmatlar kichik va o'rta bizneslar uchun yangi imkoniyatlar yaratmoqda, chunki ular an'anaviy bank tizimlaridan tashqarida kapitalni jalb qilish imkoniyatini taqdim etadi. Bu esa investitsiya jarayonlarini soddalashtirish, moliyaviy shaffoflikni oshirish va investorlar uchun yanada kengroq tanlovlarni yaratadi.

Shuningdek, **blokcheyn texnologiyasi** investitsiya jarayonlarida muhim o'rin tutadi. Blokcheyn yordamida shaffof, xavfsiz va ishonchli investitsiya tranzaksiyalarini amalga oshirish mumkin, bu esa investorlar uchun yangi ishonch hosil qiladi va investitsiya risklarini kamaytiradi. **Smart-kontraktlar** esa o'z navbatida, investitsiya shartnomalarini avtomatlashtirishga yordam beradi, bu esa

ko'plab muammolarni hal qilishni osonlashtiradi, xususan, qarorlarni qabul qilish jarayonlarini tezlashtiradi.

2. Raqamli iqtisodiyotning investitsiya jarayonlariga ta'siri.

Raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi investitsiya mexanizmlarini faqat texnologik jihatdan emas, balki iqtisodiy va ijtimoiy jihatdan ham o'zgartirmoqda. **Sun'iy intellekt** va **ma'lumotlar tahlili** yordamida investitsiya jarayonlarini optimallashtirish mumkin. Misol uchun, investorlar katta ma'lumotlar to'plamlarini tahlil qilish va optimal investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo'ladilar. Bu investitsiyalarni aniqroq va oqilona yo'naltirishga yordam beradi.

Ma'lumotlar tahlili yordamida investitsiya risklarini hisoblash, ularni oldindan prognoz qilish va investitsiya portfellarini optimallashtirish mumkin. Bu holat, ayniqsa, xavfli bozorlar va o'zgaruvchan iqtisodiy sharoitlarda investitsiya strategiyalarining yanada samarali bo'lishini ta'minlaydi. Yangi texnologiyalar yordamida **makroiqtisodiy prognozlar**, bozor tahlillari va sektoral rivojlanishning tendensiyalarini aniqlashda ham katta yutuqlar mavjud.

Bundan tashqari, **raqamli valyutalar** va **kriptoaktivlarni** (masalan, Bitcoin, Ethereum) qo'llash orqali investitsiyalarni diversifikatsiya qilish va yangi bozorlar yaratish imkoniyatlari mavjud. Bu esa global investitsiya oqimlarini yangi yo'nalishlarga qarata beradi va ko'plab yangi investorlar uchun kirish imkoniyatlarini oshiradi.

3. Investitsiya jarayonlarini avtomatlashtirish va optimallashtirish.

Yangi texnologiyalar, xususan, sun'iy intellekt va mashina o'rganish (machine learning) investitsiya boshqaruvini avtomatlashtirishda katta yordam beradi. Bu texnologiyalar yordamida investitsiya portfellari real vaqt rejimida monitoring qilinadi va yangi imkoniyatlarga tezda javob beriladi. Investorlar va moliya menejerlari uchun bu, o'z vaqtida va to'g'ri qarorlar qabul qilish imkonini yaratadi.

Bundan tashqari, robot-konsalting (robo-advisory) xizmatlari orqali investitsiya portfellari avtomatik ravishda boshqariladi, bu esa investorlarga kam xarajatlar bilan diversifikatsiyalashgan portfellarga ega bo'lish imkoniyatini beradi. Robo-advisorlar, foydalanuvchilarga individual moliyaviy ehtiyojlar va maqsadlar asosida investitsiya strategiyalarini yaratishga yordam beradi.

4. Raqamli iqtisodiyotning ijtimoiy va ekologik ta'siri.

Raqamli iqtisodiyot nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshirish, balki ekologik va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga ham yordam beradi. **Investitsiyalarni** ijtimoiy va ekologik jihatdan mas'uliyatli ravishda yo'naltirish, masalan, investitsiyalar yoki sotsial ehtiyojlarni qondiruvchi loyihalarga sarmoya kiritish, raqamli texnologiyalar yordamida yanada aniqroq amalga oshirilmoqda. Yangi texnologiyalar, ayniqsa, **big data** va **IoT** ekotizimlaridagi jarayonlarni optimallashtirishga yordam beradi, bu esa

atrof-muhitni muhofaza qilishga qaratilgan investitsiya loyihalarini qo'llab-quvvatlaydi.

Masalan, **smart city** (aqlli shahar) texnologiyalari va **yashil texnologiyalar** (green technologies) sohalaridagi investitsiyalarni raqamli platformalar orqali boshqarish, shahar infratuzilmasini modernizatsiya qilish va atrof-muhitni yaxshilashga yordam beradi. Shu bilan birga, bu kabi investitsiyalar ijtimoiy jihatdan ham foydali bo'lib, aholi uchun yuqori sifatli yashash muhiti yaratishga yordam beradi.

Biroq, yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyotning investitsiya mexanizmlarini modernizatsiya qilishdagi ta'siri faqat ijobiy emas. Bir qator cheklovlar va muammolar ham mavjud.

- **Texnologik tarmoqlarda xavf va noaniqlik:** Yangi texnologiyalar o'zlarining barqarorligini ta'minlashda ba'zi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Masalan, **sun'iy intellekt** va **ma'lumotlar tahlili** asosan algoritm va matematik modellar asosida ishlaydi, ammo bu texnologiyalar noaniq va aniq javoblar berishda qiyinchiliklar tug'dirishi mumkin. Bu esa investitsiya qarorlarida xatoliklar yuzaga kelishiga olib kelishi mumkin.

- **Xavfsizlik va maxfiylik:** Raqamli iqtisodiyotning kengayishi bilan birga, **kiberxavfsizlik** muammolari ham keskin oshdi. Investitsiya mexanizmlarining raqamlashtirilishi bilan, ma'lumotlar va tranzaksiyalar xavfsizligini ta'minlashning yangi choralari ko'rish zarur bo'lib qoldi.

- **Raqamli bozorlar va tenglik:** Raqamli iqtisodiyot barcha qatlamlarga teng imkoniyatlar yaratishda ba'zi to'siqlarni keltirib chiqarishi mumkin. Xususan, raqamli platformalarga kirish va yangi texnologiyalarni o'rganish imkoniyatlari bo'yicha notengliklar mavjud bo'lishi mumkin. Bu iqtisodiy va ijtimoiy bo'shliqlarni yanada chuqurlashtirishi mumkin.

Xulosa. Investitsiya mexanizmlarini modernizatsiyalash — iqtisodiy rivojlanishni tezlashtirish va resurslarni samarali taqsimlashning muhim vositasidir. Hozirgi kunda yangi texnologiyalar va raqamli iqtisodiyot bu jarayonning ajralmas qismi bo'lib, ular investitsiyalarni jalb qilish, ulardan samarali foydalanish va iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim rol o'ynamoqda.

Raqamli texnologiyalar investitsiyalarni jalb qilishning yangi imkoniyatlarini yaratmoqda. Masalan, crowdfunding platformalari yordamida kichik va o'rta bizneslar yoki startaplar global investorlar tomonidan moliyalashtirilishi mumkin. Bu platformalar, investitsiyalarni an'anaviy banklar yoki kapital bozorlari orqali jalb qilishdan tashqari, keng auditoriyaga imkoniyatlar taqdim etadi.

Yuqori hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish (Big Data) va sun'iy intellekt (AI) investitsiya qarorlarini qabul qilishda yordam beradi. Investorlar va kompaniyalar bozorni chuqurroq tahlil qilish, tendensiyalarni aniqlash, xatarlarni baholash va strategik qarorlar qabul qilish uchun bu texnologiyalarni qo'llashmoqda. Ma'lumotlar

tahlili investitsiya risklarini minimallashtirishga va daromadlarni maksimal darajaga chiqarishga yordam beradi.

Blockchain texnologiyasi investitsiya mexanizmlarini yanada shaffof va ishonchli qilishga yordam beradi. U investitsiya jarayonlarida tranzaksiyalarning xavfsizligini ta'minlaydi, shuningdek, firibgarlik va korrupsiyani kamaytiradi. Blockchain orqali investorlar va kompaniyalar o'rtasidagi shartnomalar va kelishuvlar aniq va o'zgarmas bo'ladi.

Fintech sanoati investitsiya mexanizmlarini modernizatsiyalashda katta rol o'ynamoqda. Mobil ilovalar va raqamli platformalar yordamida investitsiyalarni boshqarish yanada qulaylashmoqda. P2P (person-to-person) kreditlash, robo-konsultantlar, raqamli moliya xizmatlari orqali kichik va o'rta bizneslar o'z investitsiyalarini samarali boshqarishlari mumkin.

Avtomatlashtirilgan investitsiya tahlili va qaror qabul qilish jarayonlari (robo-advisorlar) investorlarning vaqtini tejashga va qarorlarining aniqroq bo'lishiga yordam beradi. Sun'iy intellekt (AI) yordamida bozor trendlarini bashorat qilish, investorlar uchun individual sarmoyaviy strategiyalarni ishlab chiqish mumkin.

IoT texnologiyalari orqali real vaqt rejimida iqtisodiy faoliyatni kuzatish va tahlil qilish imkoniyati mavjud. Bu, masalan, investitsiya loyihalarining samaradorligini baholash, ularning istiqbollari va xavf-xatarlarini aniqlashda muhim yordam beradi.

Raqamli texnologiyalar global investitsiya tarmoqlarini yanada kengaytiradi. Xalqaro moliya bozorlariga kirish osonlashadi va bu kichik va o'rta bizneslar uchun yangi imkoniyatlar yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. Moliya Vazirligi. (2024). "O'zbekiston Respublikasida raqamli iqtisodiyotning rivojlanishi: Hozirgi holat va istiqbollari". Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Moliya Vazirligi.
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi. (2024). "2024 yilning birinchi choragida O'zbekiston Respublikasida investitsiyalar: Tahlil va statistik ma'lumotlar". Toshkent: Davlat statistika qo'mitasi.
3. Abdullaev, I. (2023). "Raqamli infratuzilmaning investitsiyalariga oid amaliyotlar". *Journal of Digital Economics*, 5(1), 45-60.
4. Karimova, N. (2022). "Texnologik startaplarni rivojlantirish uchun investitsiyalar: O'zbekiston tajribasi". *Innovation and Entrepreneurship Review*, 3(2), 89-104.